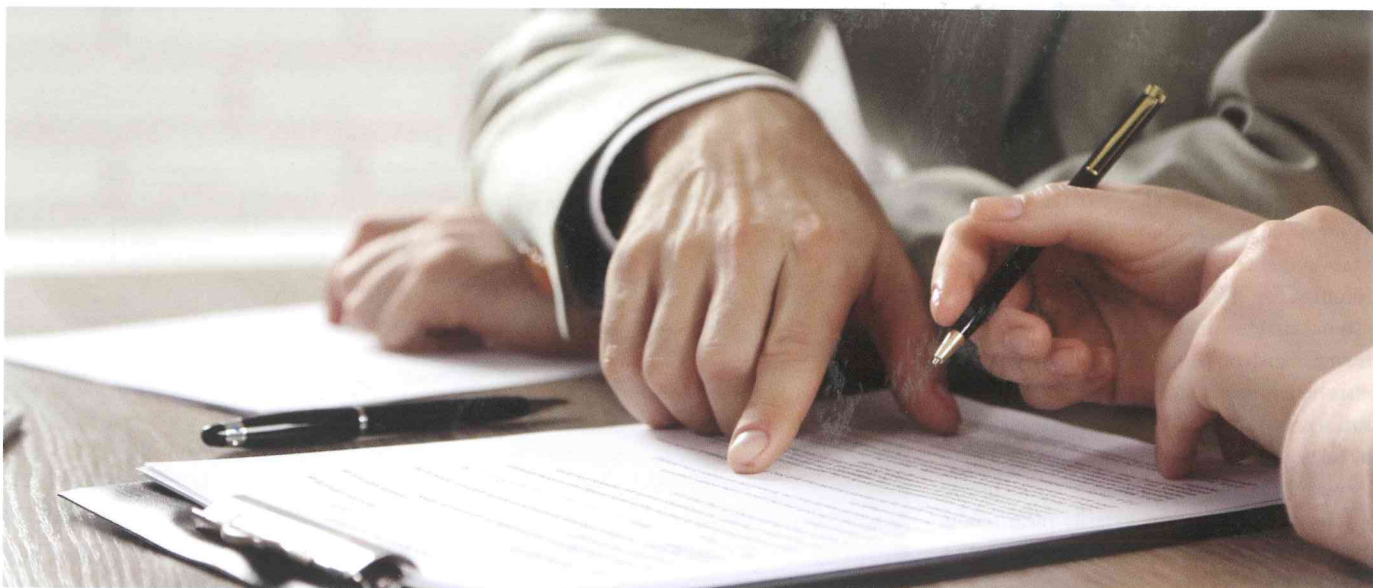

Na co si dát pozor při sjednávání smluvních pokut

Smluvní pokuta je hojně užívaným prostředkem utvrzení závazků. Aby se předešlo riziku neplatnosti či nevymahatelnosti ujednání o smluvních pokutách, je třeba věnovat jejich formulaci ve smlouvě náležitou pozornost. Občanský zákoník¹ nestanoví podrobná pravidla pro vymezení smluvní pokuty. V praxi se ve smlouvách lze setkat s různorodými přístupy. Na co si tedy dát pozor při formulaci ujednání o smluvní pokutě?

Určení utvrzené povinnosti

Smluvní pokuta obecně slouží k utvrzení smluvních závazků té či oné smluvní strany. Ve smlouvě je proto předně třeba specifikovat, které závazky smluvní pokuta utvrzuje. To lze učinit např. výslovným uvedením konkrétních závazků přímo v ujednání o smluvní pokutě, nebo odkazem na ustanovení smlouvy obsahující takové utvrzované závazky. Tento způsob nečiní v praxi zpravidla žádné potíže.

Smlouvu však lze koncipovat i tak, že nárok na smluvní pokutu vznikne tehdy, pokud druhá smluvní strana poruší jakoukoli svou smluvní povinnost, aniž by však tyto povinnosti byly v ujednání o smluvní pokutě konkretizovány. Dle názoru některých autorů je takové vymezení povinností utvrzených smluvní pokutou neurčitá.² Stejný závěr dříve zastávala i judikatura, která dovozovala, že nezbytnou součástí ujednání o smluvní pokutě je zcela přesné a určité označení povinnosti, při jejímž nesplnění vznikne právo na smluvní pokutu.³ Nyní již však judikatura konstantně zastává názor v podstatě opačný, tedy že je-li

nárok na smluvní pokutu vázán na porušení jakékoliv povinnosti ze smlouvy, je i takové vymezení dostatečně určité, tvoří-li utvrzené povinnosti dostatečně ucelený soubor, jakým je právě smlouva.⁴

Určení výše smluvní pokuty

Klíčovou otázkou při sjednávání smluvní pokuty je pro smluvní strany nepochybně její výše. Po právní stránce je třeba dbát na to, aby smluvní ujednání bylo dostatečně určité. To nebude činit potíže tehdy, bude-li smluvní pokuta stanovena konkrétní finanční částkou. Běžně se vyskytuje také smluvní pokuta stanovená jako určité procento z dlužné částky za každý den prodlení.

Smluvní pokutu lze však platně sjednat i tak, že bude stanoveno toliko určité rozmezí, v jehož rámci si věřitel při uplatnění nároku na smluvní pokutu sám určí její výši. Takové ustanovení by mohlo znít např. tak, že „...v případě porušení smluvní povinnosti je dlužník povinen zaplatit smluvní pokutu až do výše 50 000 Kč“.⁵ Nejvyšší soud již několikrát potvrdil, že takto sjednaná smluvní

pokuta není neurčitá.⁵ Z hlediska určitosti by však vždy měla být stanovena alespoň maximální výše smluvní pokuty ohraničující předmětné rozmezí. Pro vznik nároku na smluvní pokutu je v tomto případě věřitel povinen zaslat povinné straně výzvu k placení, v níž určí výši smluvní pokuty pro daný konkrétní případ porušení smlouvy. Použití této konstrukce stanovení výše smluvní pokuty bude vhodné zejména v případě, kdy smluvní strany chtějí utvrdit veškeré povinnosti uvedené ve smlouvě.

Při stanovení výše smluvní pokuty (ať už ve smlouvě, či ve výzvě k placení v případě smluvní pokuty sjednané určitým rozmezím) je třeba dbát na to, aby smluvní pokuta nebyla nepřiměřená. Soud je totiž dle § 2051 občanského zákoníku oprávněn snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu, a to až do výše vzniklé škody. Kritériem pro posouzení přiměřenosti smluvní pokuty je zejména význam utvrzené povinnosti a závažnost jejího porušení. V případě porušení málo významné povinnosti, navíc pokud by přitom nevznikla žádná nebo jen zcela minimální škoda, by totiž věřitel mohl být se svým náro-

kem na smluvní pokutu zcela nebo ve značné části neúspěšný.

Na otázku, kdy smluvní pokuta splňuje požadavek přiměřenosti, neexistuje obecně platná a jednoduchá odpověď. Vždy totiž bude záviset na okolnostech konkrétního případu. Hlediskem pro posouzení přiměřenosti je zejména závažnost utvrzené povinnosti, jakou jí v konkrétním případě přikládají smluvní strany, např. zda se pro strany jedná o zásadní kontrakt / povinnost či nikoliv. Mělo by se přihlídnout i k zavedené praxi stran či obchodním zvyklostem.

Závěrem k tomuto bodu lze dodat, že nepřiměřená výše již nečiní ujednání o smluvní pokutě neplatným pro rozpor s dobrými mravy, nýbrž zcela či částečně nevymahatelným.⁶

Vznik nároku na smluvní pokutu

Neobsahuje-li smlouva žádnou zvláštní úpravu, vzniká oprávněně straně nárok na smluvní pokutu již porušením smluvní povinnosti druhou smluvní stranou. Od tohoto okamžiku může oprávněná strana (věřitel) požadovat zaplacení smluvní pokuty. Někdy však smlouva stanoví, že věřitel je v případě porušení smlouvy druhou stranou povinen nejprve vytknout takové porušení a poskytnout lhůtu k nápravě. V takovém případě nárok na smluvní pokutu nevzniká již samotným porušením smluvní povinnosti, nýbrž až marným uplynutím dodatečné lhůty k nápravě. Jinými slovy, pokud věřitel nevytkne porušení smlouvy a neposkytne dodatečnou lhůtu k nápravě, nárok na smluvní pokutu mu nevznikne, i když druhá strana objektivně porušila svou smluvní povinnost utvrzenou smluvní pokutou.

Smlouva může (ale nemusí) stanovit okamžik splatnosti smluvní pokuty, např. určitou lhůtu ode dne porušení smluvní povinnosti. Pokud smlouva takovou úpravu neobsahuje, uplatní se obecná úprava splatnosti dluhu (viz § 1958 občanského zákoníku). Tato otázka je významná z hlediska určení počátku promlčecí doby u nároku na smluvní pokutu. Jelikož je smluvní pokuta samostatným nárokem, není její promlčení závislé na promlčení utvrzeného dluhu. Pokud smlouva sama stanoví okamžik splatnosti smluvní pokuty, běží promlčecí doba ode dne následujícího po marném uplynutí tohoto okamžiku.

Jiná situace však nastává v případě, že smlouva tuto otázku neřeší a smluvní pokuta je tak splatná na výzvu věřitele k plnění. Pokud by i zde měla promlčecí doba začít běžet až po marném uplynutí lhůty splatnosti smluvní pokuty, znamenalo by to nepřipustné posunutí počátku běhu promlčecí doby (ve zřejmém rozporu s účelem institutu promlčení) prakticky na neomezenou dobu. Záleželo by totiž zcela na vůli věřitele, kdy učiní výzvu k zaplacení smluvní pokuty. Z toho důvodu v těchto případech platí, že promlčecí doba počíná běžet již okamžikem, kdy mohl věřitel vyvolat splatnost dluhu, v zásadě tedy dnem následujícím po porušení utvrzené povinnosti.⁷

Je-li smluvní pokuta určena v závislosti na délce prodlení (ať už procentem, či denní sazbou), promlčuje se každá část smluvní pokuty samostatně, a to vždy od okamžiku vzniku práva věřitele na zaplacení takové části.⁸

Závěr

Při sjednávání smluvních pokut lze volit z řady různých přístupů. Vždy bude primárně

záležet na potřebách a preferencích smluvních stran. Ty je však třeba v textu smlouvy zachytit dostatečně určitým způsobem, aby se eliminovalo riziko neplatnosti či nevymahatelnosti příslušných smluvních ujednání. Byť se to může jevit jako relativně snadný úkol, není radno nic podcenit a lze jen doporučit věnovat této otázce náležitou pozornost. ●

Mgr. Ladislav Peterka, advokát

Mgr. Jan Lexa, advokátní koncipient

ŘANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o.

ŘANDA HAVEL ■ LEGAL

Poznámky:

- ¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- ² Viz Černá S. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V, Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 588.
- ³ Viz rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 23 Cdo 4281/2011 ze dne 19. 3. 2012, nebo sp.zn. 33 Odo 469/2006 ze dne 27. 4. 2006.
- ⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 32 Cdo 493/2011 ze dne 22. 6. 2012: „Požadavek určitosti vymezení povinností, zajištěných smluvní pokutou, je naplněn nejen v případě, jsou-li zajišťované povinnosti výslovně jednotlivě individualizovány, nýbrž i v situaci, je-li smluvní pokuta sjednána pro případ porušení povinností, tvořících ucelený a identifikovatelný soubor, aniž by bylo případné porušení jednotlivých povinností ve smlouvě konkretizováno.“ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 23 Cdo 3196/2016 ze dne 25. 1. 2017.
- ⁵ Viz rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 426/2001 ze dne 19. 12. 2002, nebo sp.zn. 23 Cdo 2618/2011 ze dne 30. 7. 2013.
- ⁶ Viz Černá S. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V, Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 597.
- ⁷ Viz rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 23 Cdo 5143/2008 ze dne 26. 3. 2009, nebo sp.zn. 33 Odo 345/2002 ze dne 29. 7. 2003. Viz rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích sp.zn. 53 ICM 3347/2015 ze dne 10. 11. 2016.
- ⁸ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 878/2015 ze dne 28. 2. 2017, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 847/2001 ze dne 29. 10. 2002.